

Lapsánszky András*

A hírközlés világszintű közszektor reformjának privatizációs alapjai, modelljei

1. A hírközlési privatizáció alapjai

A hírközléssel összefüggő privatizációs folyamatot kiváltó okok országonként és az állami tulajdonnal érintett szolgáltatási területenként is igen változatos képet mutatnak. Az átfogóbb jellegű privatizációk mögött azonban minden esetben összetett és kifelé egységes társadalmi, politikai, makro- és mikrogazdasági szempontok rendszere, bonyolult mértékű keveredése áll.

A privatizáció fogalma szűkebb és tágabb értelemben is megközelíthető. A privatizáció szűkebb értelemben az állami vagyon köztulajdonból magántulajdon szerkezetébe „kerülésének” folyamatát jelenti. Tágabb értelemben azonban az állami feladatellátás csökkenését, az állami szerepvállalás visszaszorulását, illetve az állam meghatározott funkciók, ellátási rendszerek köréből történő kivonulását is magában foglalja. Vagyis megfordítva: a közösségi feladatok, közszolgáltatások ellátásában a magánszféra, a magántulajdon szerepének erősödése is a privatizáció fogalmi elemét, keretét képezi.¹

---

* Tanszékvezető egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Tanszék.

¹ HORVÁTH M. TAMÁS: *Közmenedzsment*. Budapest–Pécs, 2005, Dialóg Campus Kiadó, 44–45., 107–114.; BERÉNYI SÁNDOR: *Az európai közigazgatási rendszerek intézményei. Autonomiák és önkormányzatok*. Budapest, 2003, Rejtjel Kiadó, 444–446.; CULLIS, JOHN – JONES, PHILIP: *Közpénzügyek és közösségi döntések*. Budapest, 2003, Aula Kiadó Kft., 176–186.; MOE, RONALD C.: A privatizáció korlátai. In STILLMAN, RICHARD J. szerk.: *Közigazgatás*. Budapest, 1994, Osiris–Századvég, 157–167.; IMRE MIKLÓS szerk.: *Közigazgatás és gazdaság*. Budapest, 2007, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 145–159.; SAVAS, EMANUEL S.: *Privatizáció. Hogyan vonuljon ki az állam a gazdaságból?* Budapest, 1993, Akadémiai Kiadó, 19–20.; HELLER KRISZTINA: A távközlés állami szabályozása. *Közgazdasági Szemle*, 1990. 4. sz. 485–499.; BÁNHIDI FERENC: ...különös tekintettel a privatizációra. *Magyar Hírközlés*, 1993. 2. sz. 27–31.; HORVÁTH GYULA: Séta a privatizáció körül. *Magyar Hírközlés*, 1993. 1. sz. 71–75.; CSORBA IMRE: Nemzetközi tapasztalatok a hírközlés privatizációjában. *Magyar Hírközlés*, 1998. 3. sz. 44–49.; LIU, KUO-TSAI: *Handbook of Public Management Practice and Reform. Public Administration and Public Policy/91*. New York, 2001, Marcel Dekker, 389–401.; GORDON, JEFFREY N. – ROE, MARK J. eds.: *Convergence and Persistence in Corporate Governance*. Cambridge, 2004, CB: Cambridge University Press, 161–190.; NEWBERY,

A hírközlés sajátos privatizációs folyamataiban a privatizáció tágabb és szűkebb tartalma is jellemzőnek mondható. A hírközlési privatizáció tehát nemcsak a hírközlési gazdálkodó szervezetek állami tulajdonstruktúrájának szinte teljes privatizációját foglalja magában, hanem a hírközlés közszolgáltatási rendszerének privatizálását is.

A hírközlés privatizációja a technológia robbanásszerű fejlődésében és a világgazdasági folyamatokban meghúzódo kényszerítő erők mentén szükségszerűen bekövetkező szerkezetátalakításnak tekinthető, de a privatizáció megvalósításának időtartama, módszerei, indítékai, gazdasági, társadalmi, valamint politikai szempontjai tekintetében az egyes országok, illetve a jelentősebb regionális integrációk körében eltérő és változatos módszerek alakultak ki.² (E

-
- DAVID M.: *Privatization, Restructuring, and Regulation of Network Utilities*. Cambridge (Massachusetts), 1999, MIT Press, 111–119.; RAMANADHAM, VENKATA VEMURI: *Privatization and After: Monitoring and Regulation*. London, 1994, Routledge, 1–34., 35–46.; RAMANADHAM, VENKATA VEMURI: *Constraints and Impacts of Privatisation*. London, 1993, Routledge, 1–63.; MOORE, LYNDEN: *Britain's Trade and Economic Structure: The Impact of the European Union*. London, 1999, Routledge, 1., 16., 23., 80., 109., 372.; OECD: *Privatisation of Utilities and Infrastructure: Methods and Constraints*. Paris, 1997, 11–23.; DONAHUE, JOHN D.: *The Privatization Decision: Public Ends, Private Means*. 1989, Perseus Books Group, 3–33., 37–56.; HODGE, GRAEME: *Privatization: An International Review of Performance*. Boulder (Colorado), 2000, Westview Press, 13–34., 35–39., 77–107.; HODGE, GRAEME A. ed.: *Privatisation And Market Development: Global Movements in Public Policy Ideas*. Cheltenham, Glos, 2006, Edward Elgar Publishing Limited, 36–77.; VICKERS, JOHN – YARROW, GEORGE: *Privatization: An Economic Analysis*. Cambridge (Massachusetts), 1988, MIT Press, 7–44., 79–120.; FEIGENBAUM, HARVEY – HENIG, JEFFREY – HAMNETT, CHRIS: *Shrinking the State: The Political Underpinnings of Privatization*. Cambridge, 1998, CB: Cambridge University Press, 1–35.; MCLINDON, MICHAEL P.: *Privatization and Capital Market Development: Strategies to Promote Economic Growth*. Westport, 1996, CT: Greenwood Publishing Group, Inc., 1–12., 13–40., 61–68.; OSSOWSKI, ROLANDO – RICHARDSON, THOMAS – BARNETT, STEVEN – DAVIS, JEFFREY: *Fiscal and Macroeconomic Impact of Privatization. Occasional Paper 194*. Washington, 2000, International Monetary Fund, 1–15.; BEESLEY, M. E.: *Privatization, Regulation and Deregulation*. 2nd edition. London, 1997, Routledge, 26–41.; FARAZMAND, ALI ed.: *Privatization or Public Enterprise Reform? International Case Studies with Implications for Public Management*. Westport, 2001, CT: Greenwood Publishing Group, Inc., 3–41.; HEMMING, RICHARD – MANSOOR, ALI M.: *Privatization and Public Enterprises. Occasional Paper 56*. Washington, 1988, International Monetary Fund, 6–16.; MARTIN, STEPHEN – PARKER, DAVID: *The Impact of Privatization*. London, 1997, Routledge, 1–30.; SCHIPKE, ALFRED: *Why Do Governments Divest: The Macroeconomics of Privatization*. Berlin–Heidelberg, 2001, Springer-Verlag, 15–22., 30–36.; SEVEN, BULENT: *Legal Aspects of Privatisation: A Comparative Study of European Implementations*. 2001, 8–40., 62–78., 145–153., 193–208. Dissertation.com,
- ² SCHILLER, DAN: *Digital Capitalism: Networking the Global Market System*. 2000, MIT Press, 45–46.; MANNER, JENNIFER A.: *Global Telecommunications Market Access*. Norwood, 2002, Artech House, 66–67.; MEGGINSON, WILLIAM L.: *The Financial Economics of Privatization*. New York, 2005, Oxford University Press, 270–309.; MODY, BELLA – BAUER, JOHANNES M. – STRAUBHAAR, JOSEPH D. eds.: *Telecommunications Politics: Ownership and Control of the Information Highway in Developing Countries*. Mahwah (New Jersey), 1995, Lawrence Erlbaum Associates, 3–27.; JUNG, VOLKER – WARNECKE, HANS-JÜRGEN: *Handbuch für die Telekommunikation*. 2. Aufl. Berlin–Heidelberg, 2002, Springer-Verlag, VI: 58–62.; WELFENS, PAUL J. J. – GRAACK, CORNELIUS: *Telekom-*

különböző módszerek azonban a privatizáció és a liberalizáció általánosan érvényes elemei, intézményes működési elvei mentén rendszerezhetők és módszerűen csoportosíthatók.)

2. A hírközlési privatizáció általános céljai

A hírközlési privatizáció céljai a hírközlés sajátos jellemzői mentén igazodnak a privatizáció általános céljaihoz. A privatizáció hírközlésben is érvényesülő legalapvetőbb céljai:

- A vállalat teljesítményének fokozása, a hatékonyság növelése, a fogyasztói igények, szükségletek megfelelő biztosítása (akár mennyiségi, akár minőségi) érdekében.
- A vállalat pénzügyi kötöttségeinek, költségvetési függésének csökkentése, ezáltal gazdasági növekedésének, hatékonyságának erősítése. A gazdasági önállóság növelése és az állami támogatásokhoz kapcsolódó gazdasági függőség viszonyainak enyhítése. (Pl.: a pénzpiaci tőke bevonásával összefüggő kötöttségek lebontása.)
- Az állam, illetve a központi költségvetés pénzügyi helyzetének fokozása, javítása.³ (Pl.: a költségvetési bevétel növelése a vállalatok, eszközök, értékpapírok eladása révén.)
- A közszektor, közszolgáltatási rendszer terjedelmének csökkentése, reformja, így az adminisztrációs, bürokratikus terhek pénzügyi és egyéb enyhítése.
- A hírközlés fejlesztésével összefüggő óriási gazdasági kockázat és az óriási, elsüllyedt befektetési szükségletek privatizálása.⁴ (A fejlesztés felelősségének és költségeinek „privatizálása”.)
- A piac és a gazdasági verseny erősítése, építése a gazdaságban.

---

munikationswirtschaft: Deregulierung, Privatisierung und Internationalisierung. Berlin–Heidelberg, 1996, Springer-Verlag, 55–57., 59–60., 70–71.; HILLS, JILL: *Telecommunications and Empire.* Urbana–Chicago (Illinois), 2007, University of Illinois Press, 158–159., 220.; BARTLE, IAN: *Globalisation and Eu Policy-Making: The Neo-Liberal Transformation of Telecommunications and Electricity.* Manchester, 2005, Manchester University Press, 62–63.; PARKER, DAVID – SAAL, DAVID: *International Handbook on Privatization.* Cheltenham, Glos, 2003, Edward Elgar Publishing Limited, 105–128.; NEWBERY: *i. m.* 291–337.; KIM, JAE YOUNG: *Sorting Out Deregulation: Protecting Free Speech and Internet Access in the United States, Germany, and Japan.* New York, 2002, LFB Scholarly Publishing LLC, 53–64.

³ VIGVÁRI ANDRÁS: *Közpénzügyeink.* Budapest, 2005, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 205.

⁴ HELLER KRISZTINA: Hírközlési reformok. *Közgazdasági Szemle*, 1995. 3. sz. 301–319.

- A társadalom szélesebb rétegei számára részvények tulajdonjogának biztosítása, ezáltal a társadalom részvény- és részvényjegyzési kultúrájának erősítése, valamint a részvénybefektetések arányának növelése.
- Az adott közszolgáltató vállalat ellátási rendszerében tőkeerős szakmai partnerek bevonása a szolgáltatás fejlesztése, közérdekű fejlődése érdekében.
- A belföldi tőkepiac határozott fejlesztése.

A privatizáció céljai mentén a konkrét privatizálási folyamat legfontosabb elemei egyrészt a tulajdonjog megváltozása, amelyben az állami tulajdont fokozatosan felváltja a magántulajdon. Másrészt a tulajdonosi hatalmon alapuló vállalatirányítási, közvetlen vezetés alapvető szerkezeti, szabályozási és gazdasági igazgatási átalakulása. A közvetlen hatalmon alapuló állami beavatkozás, vállalatirányítás megszűnik, és a közszektor keretéből „kikerülve” az állam kizárólag szabályozási és közhatalmi típusú jogérvényesítési módszerekkel jogosult igazgatni a gazdálkodó szervezetet. Ennek keretében a vállalatot – mint a közigazgatáshoz képest „külső jogalanyt” – határozott, garanciális és alkotmányos elveken alapuló védelem illeti meg az állami közhatalommal szemben. Mindez jelentősen segíti, hogy a gazdálkodó szervezetben tehát előtérbe kerüljenek az autonóm gazdálkodás, a teljesítmény- és profitorientált működés, illetve a gazdasági hatékonyságra, költségcsökkentésre törekvés jellemzői. Harmadrészt, hogy a finanszírozás struktúrája a pénz- és tőkepiacon alapul. Negyedrészt párhuzamosan fokozatos piacépítési és liberalizációs folyamatok jellemzik, amelynek fontos alapja a monopóliumok lebontása, a piacra lépés akadályainak csökkentése, ezáltal pedig a piaci szereplők számának növekedése, a piaci verseny szerkezetének kialakítása, valamint a versenyhelyzet fokozása.

3. A privatizáció, a hírközlési privatizáció alapvető típusai

Általános szinten a hírközlési privatizáció két fő típusa a szerződéses jogviszony létrehozása (szerződésbe adás), illetve a tulajdonjog átruházása.

A privatizált gazdálkodó szervezet mindkét esetben a „magángazdaság” viszonyai és szabályozása szerint folytathatja gazdasági tevékenységét, de egyik esetben sem feltétlenül a piaci verseny keretében.

Számos piaci közszolgáltatás keretében ugyanis az állami tulajdon, az állami vállalat privatizációja mellett nem kerül sor párhuzamosan a piac liberalizációjára. Vagyis a privatizációtól függetlenül az állam továbbra is kizárja a piaci versenyt és a piacra lépés lehetőségét. A közszolgáltatási ellátórendszer, illetve a szolgáltatások és az infrastruktúra fejlesztése több esetben is csak a

gazdasági verseny kizárásával biztosítható hatékonyan, akár hosszú távon, akár egy meghatározott átmeneti időszakban. Ahogy már említésre került, a hírközlési liberalizáció egyik fontos modelljének, típusának tekinthető, hogy az állam megkezdi a privatizálás folyamatát, de a hírközlési infrastruktúra és szolgáltatások fejlődése érdekében a piacot meghatározott átmeneti időszakra (teljesen vagy részterületenként) továbbra is elzárja a piaci verseny működése elől.

A privatizáció „szerződéses típusának” számos fajtája ismeretes, amelyek közül kiemelendő (az átadott felelősség szempontjából):

- A költségekre átadott, költségek szempontjából biztosított privatizáció (költségtérítési rendszer).
- A költségek és a bevételek szempontjából is privatizált gazdálkodó szervezet, feladatellátás.
- A költségek, bevételek, a teljes finanszírozás és a működtetés átadását megvalósító privatizációs folyamat.
- Legáltalánosabban alkalmazott, sajátos forma a koncesszió, amelynek keretében a koncesszióba adott területek teljes egészében állami „tulajdonban” maradnak, és a koncesszió jogosultját általában monopólium vagy meghatározott kizárólagos jogok illetik meg a koncesszióba adott tevékenység vonatkozásában.

A privatizáció szűk értelemben vett szerződéses típusai (ideértve a koncessziót is) a hírközlésben igencsak szűk körben és általában a kibontakozó liberalizációt megelőzően érvényesültek. A szerződéses típusok közül is alapvetően: a) a koncesszió, valamint b) a költségekre és a bevételekre egységesen kiterjedő (döntően az ellátórendszer üzemeltetésére vonatkozó) privatizáció tekinthető általánosan alkalmazott megoldásnak a hírközlésben. (Pl.: Egyesült Államok, Spanyolország, Német Szövetségi Köztársaság, Ausztrália.)

A hírközlésben jelentősebb szerződéses típusok alkalmazásának főbb szempontjai közül kiemelendő a hírközlési ellátórendszer, az infrastruktúra fejlődésének megalapozása, a hírközlési szolgáltatásokkal ellátatlan (jelentős hírközléshiányt mutató) területek, fogyasztók alapellátásának biztosítása, a gazdasági, piaci hatékonyság növelése, valamint egyes esetekben a költségvetési hiány enyhítése vagy más közszolgáltatások fejlesztésének pénzügyi és egyéb forrásainak megszerzése.

(Hangsúlyozandó, hogy a hírközlésben a privatizáció költségtérítési rendszere nem érvényesült, mert az alapvetően a nem piaci közszolgáltatások privatizációjának jellemző típusa, amelyben a felhasználó, fogyasztó nem fizet a szolgáltatásért.)

A kiterjedt hírközlési liberalizációval párhuzamosan vagy azt követően folytatott privatizációs folyamat általánosan alkalmazott, jellemző másik típusa a tulajdonjog „teljes körű” átruházása, vagyis a teljes „magánosítás”.

4. A privatizáció lebonyolításának módszerei a hírközlésben

A privatizációs tranzakciók lebonyolítási módjuk szerint két fő csoportba sorolhatók: nyilvános részvénykibocsátások, valamint zártkörű (stratégiai) kibocsátások.

A hírközlésben a nyilvános kibocsátások többsége elsődleges kibocsátásként valósult meg, ugyanis a „hagyományos” hírközlési rendszer általában a költségvetés részeként működött (közvetlen vagy közvetett formában). A költségvetés kereteiben működő hírközlési szervezetek nyilvános kibocsátással összefüggő privatizációs folyamatának alapvető feltétele a független állami vállalattá alakítás, azután pedig az állami tulajdonú részvénytársaság megszerzése.⁵ A tőzsdei forgalomban e folyamatot követően⁶ kerülhet sor a nyilvános kibocsátás keretei között az elsődleges kibocsátásra.⁷ (Pl.: Egyesült Királyság, Japán.)

A költségvetési, állami tulajdonú gazdálkodó szervezet magántulajdon számára is értékesíthető átalakítása igen hosszú, nehézkes és határozott állami döntéseket igénylő folyamat. Mindenekelőtt a költségvetési számviteli rendről szükséges áttérni a kettős, vállalati könyvvitelre, valamint egyúttal felbecsülendő a vállalat, eszközök stb. értéke. Ezt követően kell kialakítani a gazdasági teljesítmények, gazdasági értékelés rendszerét. Ezután létrehozható a költségvetéstől elkülönült, önálló állami vállalat, amely azonban még az állami tulajdon szerkezetében működik. A folyamat következő fontosabb eleme az állami tulajdonú vállalat részvénytársasággá szervezése, amely már részeiben vagy egészében (részvények formájában) eladható (illetve amelynek keretébe a magántőke már bevonható). Az átszervezést jelentősen nehezítheti munkavállalók, szakszervezetek igen erős ellenállása is, különösen Nyugat-Európában.

A hírközlés területén a nyilvános, de nem elsődleges kibocsátás a vegyes (állami és magán) tulajdonú hírközlési szervezeteket illetően volt jellemző. Ez esetben az eleve meglévő állami részvénytulajdoni hányad sok esetben rövid távú fiskális, fejlesztési szempontok alapján, tehát a privatizációra vonatkozó stratégiai döntés hiányában is könnyen, sőt folyamatosan változtatható – csökkenthető, illetve növelhető – volt. (Különösen Dél-Európában tekinthető általánosan jellemző módszernek: Olaszország, Spanyolország, Portugália.)

A hírközlési piac fejlődése, valamint a gazdasági és a társadalmi folyamatok alapján azonban a vegyes tulajdon keretében is egyre kisebb jelentőséggel rendelkeztek a hírközlési szervezet állami tulajdonhányadának fiskális szempontú csökkentéséből származó rövid távú források. Ebből következően a vegyes tulajdon struktúrájában is előtérbe kerültek a szűkebb értelmű privati-

---

⁵ O'NEILL, JUDITH D.: Változó környezet – változó jogok és szabályozások. *Magyar Hírközlés* (különszám), 1993. 1. sz. 59–66.; BARTLE: *i. m.* 62–63.

⁶ SÁRKÖZY TAMÁS: *Kormányzás, civil társadalom, jog*. Budapest, 2004, Kossuth Kiadó, 38.

⁷ MEGGINSON: *i. m.* 218–221.

zációra vonatkozó stratégiai döntések, amelyek alapján az állami tulajdonrész kezelő állami holdingszervezetek komoly részvényhányadot bocsátottak ki a tőzsdén keresztül, mégpedig a vegyes tulajdonú hírközlési szervezetben meglévő magántulajdon arányának növelése érdekében. (Nem elsődleges kibocsátások természetesen nem csak a vegyes tulajdon körében, hanem az elsődleges kibocsátáson már átesett hírközlési vállalatok keretében is jellemzők voltak.)

A zártkörű kibocsátások megvalósulhatnak nyílt (pl.: hazánkban a Matáv privatizációja) vagy zártkörű pályáztatással, illetve pályáztatás nélkül is.

Nyílt pályázat esetén a jelentkezést csak az eladó által szabott stratégiai feltételek korlátozzák, azaz bárki jelentkezhet, aki megfelel a feltételeknek. Zártkörű pályázat során azonban kizárólag az előre meghatározott szereplők pályázhatnak. A pályázatot nélkülöző zártkörű kibocsátás pedig a szerződési szabadság elveire épülő „egyszerű” tulajdonátruházási jogügyletnek minősül.

A hírközlési zártkörű kibocsátások alapvető, általános jellemzője, hogy meghatározott szakmai (stratégiai) nagybefektető, vagyis általában hírközlési szolgáltató számára teszi lehetővé a felkínált részvénytulajdon többségének lejegyzését. (Ilyen esetekben a pénzügyi vagy egyéb intézményi befektetők bevonása többségében a szakmai felelősséget vállaló stratégiai befektető mellett, a finanszírozási, fejlesztési háttér és a sokrétű kapcsolatok biztosítása érdekében történik.)

A hírközlési privatizáció folyamatában a hírközlésszakmai befektetők meghatározó szerepe döntően azon alapszik, hogy a hírközlési ágazat minden országban kiemelt stratégiai, gazdasági és társadalmi fontossággal bír, amelyből következően szinte mindenhol követelmény a befektető szakmai hozzáértése és hosszú távú elkötelezettsége. Ezen túlmenően a szakmai befektetést indokolja a hírközlés fejlesztésének, üzemeltetésének speciális szakmai háttere és óriási tőkeigénye, valamint a befektetések hosszú távú megtérülése.

A zárt kibocsátások körében kiemelt hangsúlyt kapnak a mikroökonómiai szempontok, így különösen: a hatékonyságjavító mechanizmusok elvárása az eladó részéről mind a pénzügyi, mind pedig a szolgáltatási hatékonyság körében.

Ezzel szemben a nyílt kibocsátások keretében a hatékonyság növelésével összefüggő tényezők az eladó részéről háttérbe szorulnak, és inkább a makroökonómiai, illetve a közpolitikai szempontok kerülnek előtérbe. A nyílt kibocsátásokban tehát a tőkepiac élénkítése, a költségvetési egyensúly biztosítása, a tulajdonosi réteg szélesítése és a szolgáltatások fejlesztése fogja át a privatizáció tartalmának kereteit.

A hírközlési privatizáció zárt kibocsátással lebonyolított formáiban kimutatható általános sajátosság, hogy a befektetők szinte minden esetben külföldi szolgáltatók voltak. E szolgáltatók pedig döntő többségükben közvetlen vagy közvetett módon állami tulajdonban vagy egyéb közösségi tulajdonban álltak. (Az állami tulajdon azonban általában nem volt kizárólagos, tehát inkább a vegyes tulajdon jellemezte a privatizáció befektetői oldalát.)

Természetesen más állam tulajdonosi részesedésével működő szolgáltató általi befektetés ugyanúgy valódi privatizációnak minősül a hírközlési szervezetet privatizáló állam vonatkozásában, ugyanis az új tulajdonos – különösen

a vegyes tulajdon keretében – a tulajdoni formájától függetlenül jellemzően magántulajdonosként viselkedik egy másik országban.

A külföldön befektető állami cégek a privatizációs folyamatban meghatározott kötelezettségek mentén profitorientált, hatékonyságra, profitmotívumokra koncentrálnak piaci szereplőként lépnek fel. E vállalatok tehát külföldön az államtól elkülönült külső piaci jogalanyként minősülnek, amelyeket nem kötnek a saját államukban fennálló állami tulajdonból származó közszolgáltatási és egyéb kötelezettségek.

Más a helyzet a zárt kibocsátás körében lezajló befektetések másik fő típusa, mégpedig a stratégiai szövetségek megkötése esetében. A hírközlési stratégiai szövetségek jellemzően az egyes országok között fennálló tradicionális kapcsolatok mentén jöttek létre (pl.: Spanyolország – egyes dél-amerikai államok).⁸ Az ilyen típusú szövetségek keretében a tulajdonosváltás azonban inkább csak formai jegyeket mutatott, mégpedig a privatizációban mindkét fél részéről megnyilvánuló határozott állami befolyás mentén. Ebből következően a tradicionális kapcsolatok körében létrehozott hírközlési piaci liberalizációra, privatizációra vonatkozó szövetségek ugyan nem tekinthetők szűkebb értelemben vett privatizációs folyamatnak, de a hosszú távú üzleti, gazdasági érdekek és a piaci struktúra megjelenése alapján megfelelnek a privatizáció tágabb értelemben vett fogalmi körének.⁹

A hírközlési privatizáció alapjainak elemzését követően néhány – világszinten – általánosan jellemző, általánosítható privatizációs módszert, modellt emelnék ki (a latin-amerikai modellt különösen azért, mert tartalmában, eszközeiben, céljaiban nagymértékben hasonlít a kelet-közép-európai országok, azon belül hazánk hírközlési „közszektor-privatizációjához”).

5. A fejlett hírközléssel rendelkező európai országok privatizációs módszere, modellje

Európában a hírközlési privatizáció alapjait, egyre gyorsuló tendenciáit a világgazdaság fejlődése, az információátvitel technológiai forradalma, valamint a közszolgáltatások ellátásában kialakult állami szerepvállalás általános reformja határozta meg. A nyugat-európai privatizációs folyamatokban komoly hatást gyakorolt az Európai Közösség kibontakozó és egységesülő hírközlési liberalizációja is. (Kelet-Közép-Európában pedig a gazdasági felzárkózás iránti hallatlanul erős igény.)

---

⁸ GUILLÉN, MAURO: *The Rise of Spanish Multinationals: European Business in the Global Economy*. Cambridge, 2005, CB: Cambridge University Press, 31–33., 86–89., 132., 147., 189., 218–220.

⁹ CSORBA: *i. m.* 44–49.

A liberalizáció és a privatizáció szoros összefüggéseire tekintettel a hírközlési liberalizáció kibontakozását meghatározó tényezők a hírközlési privatizációban is kiemelt jelentőséggel rendelkeztek. Az európai privatizációk keretében ilyen szempontnak tekinthető, hogy az Európai Közösség tagállamai a piaci alapú közszolgáltató ágazataikat minden eszközzel védték és elzárták az európai közösségi beavatkozás elől. Ebből következően a Bizottság által igen határozottan elindított liberalizációs folyamat komoly tagállami ellenállásba ütközött. Példaként kiemelendő, hogy már a liberalizációs folyamatokat megelőző Transzparencia irányelv¹⁰ kibocsátása is óriási „vihart” okozott a tagállamok körében. Az első jelentősebb hírközlési liberalizációs irányelv¹¹ szintén (ahogy a Transzparencia irányelv is) az Európai Közösség Bírósága elé került.¹² A teljes hírközlési liberalizáció 1992-re tervezett időpontját a Bizottság kénytelen volt elhalasztani (amelynek legfőbb indokai: a tagállamok ellenállása és igen lassú harmonizációs folyamata, a hírközlési szakszervezetek erős érdekérvényesítése, az egyetemes szolgáltatás kiforratlansága, kezdeti megoldhatatlansága).

(A Bizottság a piaci közszolgáltatások liberalizációjára vonatkozó önálló hatáskörét az EKSZ 86. cikk¹³ [3] bekezdésére alapította. A bizottsági hatáskör pedig viszonylag szűk közvetlen érdekérvényesítési lehetőséget biztosít a tagállamok részére.)

A liberalizáció „vontatott” folyamata és a hírközlés stratégiai jelentősége alapján tehát az állami hírközlési szolgáltatók tulajdonosi szerkezetében az 1990-es évek második feléig (1997-ig) csak az Egyesült Királyságban, egyes dél-európai országokban (valamint Magyarországon) haladta meg a privatizált magántulajdoni hányad az 50%-ot. A privatizáció azonban az Egyesült Királyságban is igen hosszú folyamatot (1984–1993) vett igénybe, és a többi európai országhoz képest azért valósult meg hamarabb, mert legelsőként itt kezdődött el Európában. A dél-európai országok előnye pedig azon alapult, hogy a privatizáció nem teljes állami tulajdonról indult, hanem vegyes tulajdonról.

---

¹⁰ A Bizottság 1980. június 25-i 80/723/EGK irányelve a tagállamok és a közvállalkozások közötti pénzügyi kapcsolatok átláthatóságáról, OJ L 195, 1985. VII. 29.

¹¹ A Bizottság 1988. május 16-i 88/301/EGK irányelve a hírközlési végberendezések piacának versenyéről, OJ L 131, 1988. V. 27.

¹² C-202/88, (1991) ECR 1223.; [Franciaország (Belgium, Németország, Görögország, Olaszország támogatásával) fordult a Bírósághoz. A Bíróság döntése hatályában fenntartotta az irányelvet, és megerősítette a Bizottság vonatkozó (és egyben a liberalizációval összefüggő) hatáskörét, jogérvényesítő szerepét. A Bíróság döntésében kifejezetten hangsúlyozta, hogy a Bizottság – az EKSZ 86. cikk (3) bekezdése alapján – előírhatja a tagállamok által meghozott vagy fenntartott kizárólagos és különleges jogok megszüntetését, amennyiben azok nem állnak összhangban az EKSZ szabályozásával.]

¹³ Az Amszterdami Szerződés alapján történt átszámozást megelőzően: EKSZ 90. cikk.

5.1. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságban egységesen, egymással párhuzamosan kezdődött meg a hírközléssel összefüggő piaci struktúra, a tulajdonviszonyok és a szabályozás átalakítása. Vagyis szoros kölcsönhatásban haladt a közszektor reformjának három alapvető mechanizmusa: a piacnyitás, piaci verseny megteremtése (a liberalizáció), a köztulajdon, a közfeladatok körében a magántulajdon, a magánszervezetek szerepének bevonása (szűkebb és tágabb értelmű privatizáció), valamint e két folyamat, illetve ezek eredményeként megváltozott gazdasági és társadalmi viszonyok szabályozása (a jogi szabályozás, a hírközlési igazgatás reformja, átalakítása).¹⁴

A privatizáció és a liberalizáció egységes folyamatának kiemelendő kezdeti lépése, hogy 1980-ban a távközlési szolgáltatást nyújtó üzletág (Post Office Telecommunications) nagyobb függetlenséget és önálló, meghatározó elnevezést kap: ugyan még a Post Office Corporation szervezetén belül, de megalakul a British Telecom (BT). 1981-ben a Post Office Corporation szervezetéből kivált a – távközlési szolgáltatásokat ellátó – British Telecom, és megkezdődött a távközlési szolgáltatási monopólium liberalizálása. A liberalizációs folyamat elindításának alapvető elemeként a szabályozás lehetővé tette, hogy a hírközlési piacon a British Telecom mellett más vállalatok is megjelenjenek.

1984-ben a reform folytatásaként az állami távközlési szolgáltatótól elválasztották a hírközléssel összefüggő állami funkciók gyakorlását, amelynek keretében megalakult a szolgáltatóktól független hírközlési szabályozó hatóság (Office of Telecommunications – OFTEL). Ezen túlmenően ugyanebben az évben megkezdődött a British Telecom vagyonának privatizációja. 1984-ben az állami vállalat részvényeinek 50%-a került értékesítésre nyilvános, első kibocsátás keretében, és a folyamat 1993-ig az állami tulajdonrész teljes értékesítéséig tartott. (A privatizációs folyamat 3 fő részre tagolható: 1984 – nyilvános elsődleges kibocsátás, 1991 – másodlagos részvénykibocsátás, 1993 – az állami tulajdonrész teljes kibocsátása.) Az angolszász országokban, gazdasági modellben igen magas szintű a lakossági részvénybefektetések aránya, fejlett a részvénybefektetési kultúra, amely a BT privatizációjában is megmutatkozott. A privatizáció folyamatában kibocsátott részvények körében több százezer angol kisbefektető szerzett tulajdont a BT-ben.

---

¹⁴ MOORE: *i. m.* 328–330.; BARTLE: *i. m.* 62–68., 79.; ZACHER, MARK W. – SUTTON, BRENT A.: *Governing Global Networks: International Regimes for Transportation and Communications*. Cambridge, 1996, Cambridge University Press, 168–170.; NEWBERY: *i. m.* 6–16., 122., 125., 322–329.; PARKER, DAVID ed.: *Privatization in the European Union: Theory and Policy Perspectives*. London, 1998, Routledge, 227–231. (218–240.); BEESLEY: *i. m.* 299–353.; ERNST, JOHN: *Whose Utility?: The Social Impact of Public Utility Privatization and Regulation in Britain*. Buckingham, 1994, Open University Press, 76–78., 84–86., 94., 108.; HULSINK, WILLEM: *Privatisation and Liberalisation in European Telecommunications: Comparing Britain, the Netherlands and France*. London, 1999, Routledge, 111–169.; OECD: *Distributed Public Governance: Agencies, Authorities and Other Government Bodies*. Paris, 2002, 209–241.

Általánosan megállapítható, hogy a hírközlés fejlesztése érdekében elindított és a kezdeti infrastruktúra-verseny alapján „kockázatos” brit reform eredményei óriási hatást gyakoroltak az európai országok hírközlési reformfolyamataira. Az Egyesült Királyság liberalizációja ugyanis számos mintát, módszert, modellszerű megoldást (szabályozó hatóság, privatizáció módszerek, hálózati együttműködés, szabványosítás, hozzáférési, összekapcsolási díj-szabályozás, egyetemes szolgáltatás stb.) közvetített Európa számára, továbbá feltárta azokat a problémákat, amelyek a liberalizáció és a privatizáció megvalósítását nehezítették, hátráltatták.

A brit hírközlési reform egyrészt tehát újszerű, merész és úttörő jellegű folyamatnak minősült egész Európában. Központi kérdése ugyanis már nemcsak az új fejlesztési, beruházási források megteremtésére irányult, hanem a távközlési ágazat működésének teljes szerkezeti átalakítására, piaci versenyalapokra helyezésére és ezáltal a gazdasági, minőségi, valamint eredményességi követelmények és a hatékonyság szempontjainak a piaci, vállalati működés középpontjába emelésére is kiterjedt.

Másrészt pedig a hírközlési közszektor és az ahhoz kapcsolódó állami szerepvállalás – Európában – első megalapozott, hosszú távú és komoly eredményeket felvonultató átalakításának számított.

5.2. Németország

A német posta (azaz a posta és a hírközlés közszolgáltatási rendszerének) határozott ütemű és valódi átszervezése 1993-ban gyorsult fel.¹⁵ Ekkor kezdődött el a hírközlés fokozatos leválasztása az állami szervek rendszerébe hierarchikusan beépülő, valamint közvetlen állami közszolgáltatásként és teljes állami tulajdonban működő Deutsche Bundespost szervezetén belül.

Az állami hírközlési szolgáltató privatizációjának előkészítő folyamatából kiemelendő:

- a kezdeti postán belüli önálló szervezeti jogállás, azután
- a független hírközlési vállalat és végül
- az 1996-ban kialakított privatizálható hírközlési részvénytársaság.

---

¹⁵ WELFENS-GRAACK: *i. m.* 57–58., 61–63., 71.; ELIASSEN, KJELL A. – FROM, JOHAN eds.: *The Privatisation of European Telecommunications*. Aldershot (Hampshire), 2007, Ashgate Publishing Limited, 147–171.; VOGEL, STEVEN KENT: *Freer Markets, More Rules: Regulatory Reform in Advanced Industrial Countries*. Ithaca (New York), 1996, Cornell University Press, 244–248.; ZIEGLER, J. NICHOLAS: *Governing Ideas: Strategies for Innovation in France and Germany*. Ithaca, 1997, Cornell University Press, 85–87.; PARKER: *i. m.* 101–115.; KIM, JAE YOUNG: *i. m.* 61–62.; MEGGINSON: *i. m.* 278., 288–292., 306–307. (270–309.)

A szervezeti átalakítás nehézségeit azonban messze túlhaladta a személyzeti reform. Ahogy az Európai Közösség valamennyi tagállamában, így Németországban is jelentősen hátráltatta a privatizációt és a liberalizációt, hogy az állami hírközlési vállalat alkalmazottai – különösen szakszervezetei – minden lehetséges eszközt felhasználtak a reformok lassításához és ezáltal nyilvánvalóan a létszámleépítés elkerüléséhez. A szakszervezetek ellenállása iránt pedig az európai kormányzatok amúgy is messzemenő érzékenységet mutattak, különösen az óriási – és általában túlméretezett – létszámú munkavállalót foglalkoztató közszolgáltató vállalatok esetében. (Mindez nem alaptalan szempont: a privatizációt követően a Deutsche Telekom rövid időn belül 12 ezer főt bocsátott el.)

E helyütt kiemelendő példa Görögország, ahol az 1992-ben – hírközlési szempontból fejletlenebb országokra jellemző zártkörű kibocsátással – elindult hírközlési privatizáció keretében a hírközlési vállalat alkalmazottainak, szakszervezetének ellenállása olyan szervezetten és erőteljesen bontakozott ki, hogy a privatizációs folyamat 1993-ban megszakadt. (A privatizáció 1995-ben indult el újra határozottabb ütemben és más alapkonceptióval. Az új koncepció szerint a privatizáció nyílt kibocsátással zajlott, amelynek során 1995-ben a részvények 7%-a került a tőzsdére.)

A hírközlési privatizáció „halogatásában”, viszonylag nehézkes, körülményes folyamatában és aprólékos előkészítésében tehát nyilvánvalóan közrejátszottak az állami alkalmazottak elbocsátásával együtt járó társadalmi, politikai hatások is.

A Deutsche Telekom privatizációja Európa legnagyobb mérvű nyilvános elsődleges részvénykibocsátásának minősült. (690 millió részvény és még 30 millió részvény a vállalat alkalmazottainak, ötmárkás névérték, bevezető vételár: 28,5 márka.)

Miután a kibocsátás még a német tőkepiac felvevőképességéhez mérten is túl nagynek bizonyult, ezért Európa más országaiban, Észak-Amerikában, sőt a Távol-Keleten is forgalmazták a részvényeket. A vállalat a befolyt összeg jelentős részét, főként a német egyesítéssel kialakult óriási mértékű adósságállományának csökkentésére fordította. Az adósságállomány csökkentésének és a hírközlés fejlesztésének szempontjai mellett igen sajátos makrogazdasági célkitűzés is jellemezte a német hírközlési privatizációt, mégpedig: a részvénykultúra fejlesztése. Németországban ugyanis az angolszász országokhoz viszonyítva hagyományosan alacsony szintű a részvénybefektetések aránya, így a Deutsche Telekom részvénykibocsátásának módszere pontosan ennek fel lendítését célozta (részvényjegyzés nyomán több mint kétmillió német kisbefektető is tulajdonosi jogot szerzett).¹⁶

A német privatizáció első szakaszát jelentő elsődleges kibocsátás nyomán az állami tulajdon többsége, így az állam stratégiai irányítási joga fennmaradt, és a piaci monopóliumi szerkezetben sem történt lényeges változás. (Az első szakasz 23%-os magántulajdoni részarányt eredményezett.) A monopólium lebontása (demonopolizáció) és ütemezése tekintetében tehát az ország követte az Európai Közösség hírközlési liberalizációs folyamatát.

---

¹⁶ GORDON-ROE: *i. m.* 161–163., 169–172., 174–175., 178–179.; WELFENS-GRAACK: *i. m.* 57–58.

5.3. Franciaország

Franciaországban is igen lassan indult el a privatizáció folyamata. Tulajdonképpen az Európai Közösség által meghatározott hírközlés-liberalizálási határidő közeledte váltotta ki a France Télécom szervezetének és tulajdonosi szerkezetének átalakítását (reformját).¹⁷

Határozott koncepciók mentén a privatizáció előkészítése 1994-ben kezdődött meg. Az előkészítés a német privatizációhoz képest annyiban egyszerűbb volt, hogy a France Télécom már viszonylag régóta önálló vállalként működött. A legkomolyabb nehézséget itt is az alkalmazottak létszáma és a szakszervezetek határozott ellenállása okozta.

A privatizációs tranzakció fő elemeiben hasonlít a német módszerhez, itt is hasonló méretű részvényhányad (25%) került nyilvános elsődleges kibocsátásra belföldön és a nemzetközi tőkepiacokon. A francia tranzakcióban is a kisbefektetők minősültek elsődleges célpontnak, szintén a részvénybefektetési kultúra fejlesztésének szándékával (illetve hogy francia kisbefektetők szerezzék meg a nemzeti jelentőségű hazai hírközlési vállalat tulajdonosi jogait). E célt jelezte a kisbefektetők számára biztosított kedvezményes részvényjegyzési lehetőség, illetve a hűséges befektetők bónuszrészvényhez juttatása.

A német és francia privatizáció hasonló jegyeiben az is szerepet játszott, hogy a francia és a német hírközlési vállalat – a második világháborút követő szilárd kapcsolatok keretében – stratégiai szövetséget kötött Atlas (majd később Global One) néven, így a két ország hírközlésének fejlődése számos egyezéses, hasonló jellemzővel rendelkezett. Másrészt a német privatizáció első szakaszának sikere nyilvánvalóan modellként hatott a francia privatizáció folyamatára. A France Télécom bevezetését követően a párizsi tőzsde legnagyobb kapitalizációjú vállalatává vált.

5.4. Dél-Európa (különösen: Olaszország és Portugália)

Dél-Európa országaiban a hírközlés sajátos berendezkedése alapján a privatizáció nem tekinthető a hírközlési piac szerkezetváltását meghatározó, önálló folyamatnak, inkább a hírközlési reformok kísérőjelenségeként, részelemeként jelentkezett.

Olaszország és Portugália vegyes rendszerében a hírközlési szolgáltatók funkcionális, illetve regionális alapon elkülönülten működtek, amelyek közül egy szolgáltató teljes egészében állami tulajdonban, míg a többi szolgáltató részben vagy egészben magántulajdonban állt. Ebből következően az olasz és

---

¹⁷ HULSINK: *i. m.* 255., 260., 269. (225–278.); ELIASSEN-FROM: *i. m.* 93–112.; ZIEGLER: *i. m.* 77–79.; PARKER: *i. m.* 88–100.; PARKER-SAAL: *i. m.* 106., 121.; FEIGENBAUM-HENIG-HAMNETT: *i. m.* 87–114.

a portugál hírközlési reform elsődleges feltétele az elkülönült szolgáltatók egyesítése (esetleg a magántulajdonosok kivásárlásával), ezt követően pedig az egységes privatizációja. A sajátos hírközlési berendezkedés keretében ugyanis e módszer szerint lehetett a legmegfelelőbb privatizációs (és főleg bevételi, tőke-behozatali) eredményt elérni.

Olaszországban az állami tulajdonban álló ASST regionális telefonszolgáltató átszervezésével létrejött a Telecom Italia, amelyhez 1997-ig egyesítették a részlegesen magántulajdonban lévő szolgáltatókat, és ugyanebben az évben bevezették a tőzsdére. (A tőzsdei bevezetés során az állam még fennálló mintegy 40%-os részvénytőrségi kerület értékesítésre.) Az olasz privatizációs részvényértékesítésnek is sajátos vonását képezte a hosszú távú, stratégiai befektetők bevonásának célja és e befektetők megnyerésének feltételei. (A hosszú távú befektetők között olasz pénzügyi csoportok mellett két szakmai befektető is szerepelt: AT&T és az Unisource.) A privatizáció a Telecom Italia teljes magántulajdonát eredményezte.

A telefonszolgáltatás területén – néhány dél- és észak-európai országhoz hasonlóan – 1994-ig Portugáliában is több szolgáltató működött, különösen a teljes állami tulajdonban lévő távbeszélő- (telefon-) szolgáltató mellett, a szintén állami tulajdonú tengerentúli hívásokat ellátó Companhia Portuguesa Radio Marconi – CPRM, továbbá részben magántulajdonú telefonszolgáltatók, pl.: Teléfonos de Lisboa e Porto – TLP. 1994–95 folyamán e szolgáltatók egyesítésével és a magántulajdon kivásárlásával jött létre a teljes egészében állami tulajdonú Telecom Portugal. A Telecom Portugal privatizációja közvetlenül az egyesítést követően megkezdődött, és folyamatában – 1995 és 1997 között – az alaptőke negyedét megtestesítő részvénytőrségi csomagok évente történő tőzsdére vitelével a magántulajdon aránya 1997-re 74%-ra bővült. Az 1997. évi tranzakcióban stratégiai partnerek is megjelentek a portugál telefonszolgáltatásban, azaz a Telecom Portugal résztulajdonosa lett a spanyol Telefónica, a British Telecom, a brazil Telebrás és az MCI (USA) is.

6. A hírközlési privatizáció „latin-amerikai” modellje

A Latin-Amerikában megvalósuló privatizációs folyamat¹⁸ és stratégiai befektetések külön érdekessége, hogy a latin-amerikai hírközlés fejlettségi szintje,

¹⁸ MODY-BAUER-STRAUBHAAR: *i. m.* 26–27. (3–27.), 141–151., 225–245., 287–296.; MOLANO, WALTER T.: *The Logic of Privatization: The Case of Telecommunications in the Southern Cone of Latin America*. Westport, 1997, Greenwood Publishing Group, Inc., 1–20.; LAFFONT, JEAN-JACQUES – BEATO, PAULINA eds.: *Competition Policy in Regulated Industries: Approaches for Emerging Economies*. Washington D. C., 2002, Inter-American Development Bank, 32–42., 241–244.; CHONG, ALBERTO – LOPEZ-DE-SILANES, FLORENCIO eds.: *Privatization In Latin America: Myths And Reality*. Washington D. C. – Palo Alto, 2005, Stanford University Press –World Bank, 1–65.

működése és gazdasági környezete a nyolcvanas évek második felében számos vonatkozásban hasonló jellemzőket mutatott a kelet-közép-európai hírközléssel. A latin-amerikai országokban is általános makrogazdasági jellemző volt az állam kiterjedt, szinte teljes körű gazdasági szerepvállalása, valamint a nagyarányú eladósodottság. E gazdasági helyzetben a latin-amerikai országok is átfogó privatizációs folyamatot, azon belül pedig hírközlési privatizációt is hirdettek a gazdasági elmaradottságból történő kitörés, a gazdasági fejlődés érdekében.

A latin-amerikai hírközlési privatizáció zártkörű kibocsátás és stratégiai befektetések mentén zajlott és a befektetők szinte kivétel nélkül külföldi hírközlési vállalatok voltak.¹⁹ A privatizáció keretében meghatározott stratégiai befektetésekre irányuló feltételek, illetve a kiterjedt szakmai elvárások legáltalánosabb indokául a hírközlés minőségi és – az infrastruktúrával összefüggő – mennyiségi fejlesztéséhez szükséges tőke és szakértelem behozatalának szándéka hozható fel. A hírközlés fejlesztése mellett azonban a hírközlési privatizáció (és ebben a vonatkozásban a privatizáció egészének) másik fontos szempontja az államadósság kezelése volt. Ebből következően a hírközlési privatizációból származó bevételek nagyobb része az államadósság törlesztésére szolgált.

A hírközlési privatizációs folyamat megkezdésében (1988 és 1995 között) és a gazdaság átfogó fejlesztésében élen járó országok: Chile,²⁰ Argentína,²¹ Mexikó,²² Venezuela,²³ valamint Brazília.²⁴

A latin-amerikai privatizációs folyamat mentén azonban liberalizáció nem volt jellemző. A stratégiai befektetések védelmére tehát szinte valamennyi latin-amerikai országban kizárólagos szolgáltatási jogot biztosítottak meghatározott időszakokra. Ebből következően a hírközlési monopóliumok tulajdoni szerkezetének átalakítása nem járt együtt a monopóliumok lebontásával (demonopolizációval).

A privatizáció első eredményei azonban így is igen látványosak voltak. Hasonlóan tehát más térségekhez, már önmagában a privatizáció, a magántulaj-

---

¹⁹ MANZETTI, LUIGI: *Privatization South American Style*. Oxford, 1999, Oxford University Press, 120–124., 284., 321., 325., 327.

²⁰ CHONG – LOPEZ-DE-SILANES eds.: *i. m.* 221–222.; NOAM, ELI M. ed.: *Telecommunications in Latin America*. New York, 1998, Oxford University Press, Inc., 202–226.; OECD: *i. m.* 42–45. (25–51.); LAFFONT–BEATO: *i. m.* 56–58., 64., 66–73., 95–97.; MOLANO: *i. m.* 49–64.

²¹ NOAM: *i. m.* 131–156.; NAGEL, STUART ed.: *Handbook of Global Political Policy. Public Administration and Public Policy/82*. New York, 2000, Marcel Dekker, Inc., 525.; LAFFONT ed.: *i. m.* 36.; MOLANO: *i. m.* 79–113.

²² CLIFTON, JUDITH: *The Politics of Telecommunications in Mexico: Privatization and State-Labour Relations, 1982–1995*. London, 2000, Macmillan Press, 124–125. (116–143.), 152.; NOAM: *i. m.* 166–191.; RYAN, DANIEL J. ed.: *Privatization and Competition Telecommunications: International Developments*. Westport, 1997, Greenwood Publishing Group, Inc. – Praeger Publishers, 149–165.; ROGOZINSKI, JACQUES: *High Price for Change: Privatization in Mexico*. Washington, 1998, Inter-American Development Bank, 73–89.

²³ NOAM: *i. m.* 115–130.

²⁴ Uo. 227–250.; NAGEL: *i. m.* 555–557.; RYAN: *i. m.* 167–190.; MOLANO: *i. m.* 21–48.

don térnyerése szembetűnő fejlődést indított el a hírközlés területén, piacnyitás nélkül is.

Az 1990-es évek közepéig a privatizációban élen járó felsorolt négy latin-amerikai országban a távbeszélő fővonalak száma, a főközponti kapacitás és a fővonal sűrűség átlagosan kétszer gyorsabb ütemű növekedést mutatott azon dél- és közép-amerikai államokhoz képest, amelyek a privatizációs folyamatot nem kezdték meg. Még határozottabb, háromszoros különbség jellemezte a nyilvános telefonállomás sűrűségének (ezer lakosra jutó nyilvános állomások számának) növekedési ütemét. A fogyasztók szempontjából mégis az egyik legjelentősebb változást a távbeszélő-szolgáltatásra várakozók száma (várólisták) jelentette. Míg a privatizáció alapján fellendült távbeszélő (vezetékes telefon) hálózati infrastruktúra fejlődése a várólisták nagyarányú csökkenését eredményezte, addig a privatizációt nem folytató latin-amerikai országokban a várólisták folyamatos és tarthatatlan növekedést mutattak.

Fontos megjegyezni, hogy a privatizáció csak a telefon vagy ahhoz szorosan kapcsolódó szolgáltatások terén és viszonylag rövid távon okoz ilyen látványos fejlődést, a hírközlési ágazat egészének fejlődéséhez azonban hosszú távon elkerülhetetlen a piaci liberalizáció.

Felhasznált irodalom

- BÁNHIDI FERENC: ...különös tekintettel a privatizációra. *Magyar Hírközlés*, 1993. 2. sz. 27–31.
- BARTLE, IAN: *Globalisation and Eu Policy-Making: The Neo-Liberal Transformation of Telecommunications and Electricity*. Manchester, 2005, Manchester University Press.
- BEESLEY, M. E.: *Privatization, Regulation and Deregulation*. 2. edition. London, 1997, Routledge.
- BERÉNYI SÁNDOR: *Az európai közigazgatási rendszerek intézményei. Autonómiák és önkormányzatok*. Budapest, 2003, Rejtjel Kiadó.
- CHONG, ALBERTO – LOPEZ-DE-SILANES, FLORENCIO eds.: *Privatization In Latin America: Myths And Reality*. Washington, D. C. – Palo Alto, 2005, Stanford University Press – World Bank.
- CLIFTON, JUDITH: *The Politics of Telecommunications in Mexico: Privatization and State-Labour Relations 1982–1995*. London, 2000, Macmillan Press.
- CULLIS, JOHN – JONES, PHILIP: *Közpénzügyek és közösségi döntések*. Budapest, 2003, Aula Kiadó Kft.
- CSORBA IMRE: Nemzetközi tapasztalatok a hírközlés privatizációjában. *Magyar Hírközlés*, 1998. 3. szám, 44-49.
- DONAHUE, JOHN D.: *The Privatization Decision: Public Ends, Private Means*. 1989, Perseus Books Group.

- ELIASSEN, KJELL A. – FROM, JOHAN eds.: *The Privatisation of European Telecommunications*. Aldershot (Hampshire), 2007, Ashgate Publishing Limited.
- ERNST, JOHN: *Whose Utility?: The Social Impact of Public Utility Privatization and Regulation in Britain*. Buckingham, 1994, Open University Press.
- FARAZMAND, ALI ed.: *Privatization or Public Enterprise Reform? International Case Studies with Implications for Public Management*. Westport, 2001, CT: Greenwood Publishing Group, Inc.
- FEIGENBAUM, HARVEY – HENIG, JEFFREY – HAMNETT, CHRIS: *Shrinking the State: The Political Underpinnings of Privatization*. Cambridge, 1998, CB: Cambridge University Press.
- GORDON, JEFFREY N. – ROE, MARK J. eds.: *Convergence and Persistence in Corporate Governance*. Cambridge, 2004, Cambridge University Press.
- GUILLÉN, MAURO: *The Rise of Spanish Multinationals: European Business in the Global Economy*. Cambridge, 2005, Cambridge University Press.
- HELLER KRISZTINA: A távközlés állami szabályozása. *Közgazdasági Szemle*, 1990. 4. sz. 485–499.
- HELLER KRISZTINA: Hírközlési reformok. *Közgazdasági Szemle*, 1995. 3. sz. 301–319.
- HEMMING, RICHARD – MANSOOR, ALI M.: *Privatization and Public Enterprises. Occasional Paper 56*. Washington, 1988, International Monetary Fund.
- HILLS, JILL: *Telecommunications and Empire*. Urbana–Chicago (Illinois), 2007, University of Illinois Press.
- HODGE, GRAEME A. ed.: *Privatisation And Market Development: Global Movements in Public Policy Ideas*. Cheltenham, Glos, 2006, Edward Elgar Publishing Limited.
- HODGE, GRAEME: *Privatization: An International Review of Performance*. Boulder (Colorado), 2000, Westview Press.
- HORVÁTH GYULA: Séta a privatizáció körül. *Magyar Hírközlés*, 1993. 1. sz. 71–75.
- HORVÁTH M. TAMÁS: *Közmenedzsment*. Budapest–Pécs, 2005, Dialóg Campus Kiadó.
- HULSINK, WILLEM: *Privatisation and Liberalisation in European Telecommunications: Comparing Britain, the Netherlands and France*. London, 1999, Routledge.
- IMRE MIKLÓS szerk.: *Közigazgatás és gazdaság*. Budapest, 2007, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- JUNG, VOLKER – WARNECKE, HANS-JÜRGEN: *Handbuch für die Telekommunikation*. 2. Aufl. Berlin–Heidelberg, 2002, Springer-Verlag.
- KIM, JAE YOUNG: *Sorting Out Deregulation: Protecting Free Speech and Internet Access in the United States, Germany, and Japan*. New York, 2002, LFB Scholarly Publishing LLC.
- LAFFONT, JEAN-JACQUES – BEATO, PAULINA eds.: *Competition Policy in Regulated Industries: Approaches for Emerging Economies*. Washington D. C., 2002, Inter-American Development Bank.
- LIU, KUO-TSAI: *Handbook of Public Management Practice and Reform. Public Administration and Public Policy/91*. New York, 2001, Marcel Dekker.
- MANNER, JENNIFER A.: *Global Telecommunications Market Access*. Norwood, 2002, Artech House.

- MARTIN, STEPHEN – PARKER, DAVID: *The Impact of Privatization*. London, 1997, Routledge.
- MCLINDON, MICHAEL P.: *Privatization and Capital Market Development: Strategies to Promote Economic Growth*. Westport, 1996, Greenwood Publishing Group, Inc.
- MEGGINSON, WILLIAM L.: *The Financial Economics of Privatization*. New York, 2005, Oxford University Press.
- MODY, BELLA – BAUER, JOHANNES M. – STRAUBHAAR, JOSEPH D. eds.: *Telecommunications Politics: Ownership and Control of the Information Highway in Developing Countries*. Mahwah (New Jersey), 1995, Lawrence Erlbaum Associates.
- MOE, RONALD C.: A privatizáció korlátai. In STILLMAN, RICHARD J. szerk.: *Közgazdaság*. Budapest, 1994, Osiris – Századvég Kiadó.
- MOLANO, WALTER T.: *The Logic of Privatization: The Case of Telecommunications in the Southern Cone of Latin America*. Westport, 1997, Greenwood Publishing Group, Inc.
- MOORE, LYNDEN: *Britain's Trade and Economic Structure: The Impact of the European Union*. London, 1999, Routledge.
- NAGEL, STUART ed.: *Handbook of Global Political Policy. Public Administration and Public Policy/82*. New York, 2000, Marcel Dekker, Inc.
- NEWBERY, DAVID M.: *Privatization, Restructuring, and Regulation of Network Utilities*. Cambridge (Massachusetts), 1999, MIT Press.
- NOAM, ELI M. ed.: *Telecommunications in Latin America*. New York, 1998, Oxford University Press, Inc.
- O'NEILL, JUDITH D.: Változó környezet – változó jogok és szabályozások. *Magyar Hírközlés* (különszám), 1993. 1. sz. 59–66.
- OECD: *Privatisation of Utilities and Infrastructure: Methods and Constraints*. Paris, 1997.
- OECD: *Distributed Public Governance: Agencies, Authorities and Other Government Bodies*. Paris, 2002.
- OSSOWSKI, ROLANDO – RICHARDSON, THOMAS – BARNETT, STEVEN – DAVIS, JEFFREY: *Fiscal and Macroeconomic Impact of Privatization. Occasional Paper 194*. Washington, 2000, International Monetary Fund.
- PARKER, DAVID – SAAL, DAVID: *International Handbook on Privatization*. Cheltenham, Glos, 2003, Edward Elgar Publishing Limited.
- PARKER, DAVID ed.: *Privatization in the European Union: Theory and Policy Perspectives*. London, 1998, Routledge.
- RAMANADHAM, VENKATA VEMURI: *Constraints and Impacts of Privatisation*. London, 1993, Routledge.
- RAMANADHAM, VENKATA VEMURI: *Privatization and After: Monitoring and Regulation*. London, 1994, Routledge.
- ROGOZINSKI, JACQUES: *High Price for Change: Privatization in Mexico*. Washington, 1998, Inter-American Development Bank.
- RYAN, DANIEL J. ed.: *Privatization and Competition Telecommunications: International Developments*. Westport, 1997, Greenwood Publishing Group, Inc. – Praeger Publishers.
- SÁRKÖZY TAMÁS: *Kormányzás, civil társadalom, jog*. Budapest, 2004, Kossuth Kiadó.

- SAVAS, EMANUEL S.: *Privatizáció. Hogyan vonuljon ki az állam a gazdaságból?* Budapest, 1993, Akadémiai Kiadó.
- SCHILLER, DAN: *Digital Capitalism: Networking the Global Market System*. 2000, MIT Press.
- SCHIPKE, ALFRED: *Why Do Governments Divest: The Macroeconomics of Privatization*. Berlin–Heidelberg, 2001, Springer-Verlag.
- SEVEN, BULENT: *Legal Aspects of Privatisation: A Comparative Study of European Implementations*. 2001. <http://Dissertation.com>.
- VICKERS, JOHN – YARROW, GEORGE: *Privatization: An Economic Analysis*. Cambridge (Massachusetts), 1988, MIT Press.
- VIGVÁRI ANDRÁS: *Közpénzügyeink*. Budapest, 2005, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft.
- VOGEL, STEVEN KENT: *Freer Markets, More Rules: Regulatory Reform in Advanced Industrial Countries*. Ithaca (New York), 1996, Cornell University Press.
- WELFENS, PAUL J. J. – GRAACK, CORNELIUS: *Telekommunikationswirtschaft: Deregulierung, Privatisierung und Internationalisierung*. Berlin–Heidelberg, 1996, Springer-Verlag.
- ZACHER, MARK W. – SUTTON, BRENT A.: *Governing Global Networks: International Regimes for Transportation and Communications*. Cambridge, 1996, Cambridge University Press.
- ZIEGLER, J. NICHOLAS: *Governing Ideas: Strategies for Innovation in France and Germany*. Ithaca, 1997, Cornell University Press.